

Л.Н.ГУМИЛЕВ ат. ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТИ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY
Л.Н. ГУМИЛЕВ ат. ЕҰУ ЖАНЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ЗЕРТТЕУЛЕР ИНСТИТУТЫ
ИНСТИТУТ СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЕНУ имени Л.Н.ГУМИЛЕВА
IMS OF LN GUMILYOV ENU
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР ИНСТИТУТЫ
ИНСТИТУТ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
ECONOMIC RESEARCH INSTITUTE
«ҚАРЖЫЛЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ ЗЕРТТЕУ ЖӨНІНДЕГІ ОРТАЛЫҚ» РМҚ
РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ»
RSE «CENTRE FOR FINANCIAL VIOLATIONS RESEARCH»

**«ӘЛЕМДІК ЭКОНОМИКАНЫҢ ТУРБУЛЕНТТІЛІК РЕЖИМГЕ КІРУ
ЖАҒДАЙЫНДА ЕЛДІҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ»**

Халықаралық ғылыми- тәжірибелік конференциясының

ЕҢБЕКТЕРІ

ТРУДЫ

Международной научно-практической конференции

**«ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТРАНЫ
В УСЛОВИЯХ ВСТУПЛЕНИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ
В РЕЖИМ ТУРБУЛЕНТНОСТИ»**

Works of the international scientific- practical conference

**«FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE COUNTRY IN CONDITIONS
OF ENTRY OF THE WORLD ECONOMY TO THE MODE
OF TURBULENCE»**

2 часть

2015

Астана

УДК 339.9(063)
ББК 65.5
Ә 52

Редакция алқасы

МАДИЯРОВА Д.М. – төрағасы, э.ғ.д., профессор
РАХМЕТУЛИНА Ж.Б. – төраға орынбасары, э.ғ.к., профессор, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Экономика» кафедрасының меңгерушісі
АХМЕТЖАНОВА С.Б. - э.ғ.д., профессор, Ғылыми экономикалық сараптама орталығының директоры, Экономикалық зерттеулер институты
АЗАТБЕК Т.А. – э.ғ.д., профессор
ЕГЕМБЕРДИЕВА С.М. – э.ғ.д., профессор
РАИМБЕКОВ Ж.С. – э.ғ.д., профессор
ШАЛБОЛОВА У.Ж. – э.ғ.д., профессор
КӘРІБАЕВ Ә.А. - э.ғ.к., Қолданбалы ғылыми зерттеулер бөлімінің меңгерушісі, Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық»
СЫДЫҚНАЗАРОВ М.Қ. - ф.ғ.к., саясаттану PhD докторы, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ жанындағы Заманауи зерттеулер институтының директоры
ТЛЕСОВА Э.Б. - э.ғ.к., доцент

Ә 52 «Әлемдік экономиканың турбуленттілік режимге кіру жағдайында елдің сыртқы экономикалық қызметі» халықаралық ғылыми- тәжірибелік конференциясының еңбектері. - Астана: Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2015.-577б.

Труды международной научно-практической конференции «Внешнеэкономическая деятельность страны в условиях вступления мировой экономики в режим турбулентности».- Астана: Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, 2015.-577с.

Works of the international scientific- practical conference «Foreign economic activity of the country in conditions of entry of the world economy to the mode of turbulence».- Astana: L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2015.-p.577.

ISBN 978-601-301-521-7

УДК 339.9(063)
ББК 65.5

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2015
© Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, 2015

ISBN 978-601-301-521-7

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

М.Кемел М., А.Қабылдин

Л.Н.Гумилев ат. Еуразия Ұлттық
университеті, Астана қ., Қазақстан

Мемлекеттің басты мақсаты – елімізде азық түлік бағасының ойнамалылығын, өңірлерде азық-түліктің кейбір түрлерінің тапшылығын болдырмау десек, онда елімізде азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін елде шығарылатын тамақ өнімдерінің әрбір түрінен тым болмағанда 70 пайызы өзімізде өндірілуі және қайта өңделуі тиіс. Тек сол жағдайда ғана сол өнімдердің бағасын қалыпты жағдайда ұстап тұра аламыз. Бүгіндегі баға тұрақсыздығы жағдайында бұл мәселе өте маңызды.

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін ірі қалалар төңірегінде азық-түлік белдеуін жасау бағдарламалары бар. Ол бағдарламалар қалалардың төңірегіне түрлі қоймалар мен өңдеу цехтарын ашу ғана шектелмей аймақтармен мықты логистикалық байланыс орнату мәселесін жолға қоймақ. Қай өнімді қай жақтан жеткізіп тұру тиімді әлі қолайлы екені зерттеліп, әрбір өңір сол өнімдерге мамандандырылуы, сөйтіп бір орталықтан басқарылып отырылуы керек. Мысалы, көкөніс – оңтүстікте, күріш – Қызылордада, қарақұмық – Талдықорғанда, балық – теңіздер мен көлдерде мол болса, соны жеткізіп тұруды ойластыру қажет. Жылдың үш мезгілінде от жағуға тура келетін орталық және солтүстік өңірлерге жылыжайлар орнату қажетсіз. Өйткені бір кило қызанақты өндіруді жылыту үшін кететін шығын ол өңірлерде суық болғандықтан 45 теңге түссе, ал оны Оңтүстіктен тасымалдауға бар болғаны 10-17 теңге ғана кетеді екен. Бұл іс жүйелі түрде ұйымдастырылған жағдайда өзіндік құн мен жол шығынын бұдан да төмендетудің жолдары жоқ емес.

Қазіргі әлемнің сипатты ерекшелігіне интеграциялану мен жаһандану, өзара әрекет пен өзара тәуелділік үрдістері жатады. Ешбір мемлекет жеке дара өзге елдермен байланыссыз, әлемдік шаруашылық бірліктерінен оқшауланған күйде дами алмайды.

Еуразиялық одаққа мүше болуға байланысты ауыл шаруашылық нарығына ену мен отандық өнімдерді қорғау мәселелері Қазақстан үшін анағұрлым өзекті болып табылады. Қазақстандық тауарлардың бәсекеге қабілеттілігі мен сапасы төмен, ал елдің ауыл шаруашылығы көртеген себептерге байланысты дағдарысты жағдайды бастан кешуде: ауыл шаруашылығына жеткілікті көлемде инвестициялар тартылмайды, материалдық-техникалық базаның ескіруі, отын-жанармай өнімдерінің қымбаттығы.

Одақтың артықшылықтарын атап өтетін болсақ, біріншіден, бірыңғай кедендік аумақ құру арқылы түрлі бағыттағы ынтымақтастыққа жол ашылады, ең бастысы бірлескен өндіріс орындарын ашу арқылы одаққа мүше елдердің

индустрияландыру саясатына ықпал етуге болады. Сыртқы тауарлар экспанциясынан бірлесіп қорғануға мүмкіндік туады. Сонымен қатар, Одаққа мүше елдер бір-бірімен сауда-саттық жасасқанда шекарадан кесіп өтер кезде төленетін кедендік алым-төлемдерден босатылып, қағазбастылықтан құтылады. Үш елдің бүгінгі таңда 2 трлн. долларға бағаланып отырған бірыңғай нарығы бұдан да кеңейе түседі. Бұл өз кезегінде инвестициялық тартымдылығымызды арттыратын көрінеді. Ең бастысы, үш елдің халқы үшін тұтынатын өнімдер ассортименті кеңейеді. Үш елдің арасында бәсекелестік орнайды, бұл өз кезегінде сапаның артуына, тауар мен өнімнің қолжетімділігіне жол ашады. Үш мемлекеттің транзиттік әлеуетін тиімді пайдалануға мүмкіндік туып, кірісімізді арттырады. Ал кәсіпкерлеріміз өз өнімдерін халықаралық нарыққа шығаруда жаңа мүмкіндіктер мен жеңілдіктерге ие болады [1].

Ұлттық экономиканың дамуының қазіргі кезеңінде Қазақстанның азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мен елдің азық-түлік тәуелсіздігін сақтау өзекті мәселеге айналып отыр. Осы мәселелерді шешу тек азық-түлікпен өзін-өзі қамтамасыз ету мүмкін болатындай АӨК-нің даму деңгейіне қол жеткізу қажет.

«Агроөнеркәсіптік кешенді және ауылдық аумақтарды дамытуды мемлекеттік реттеу туралы» Заңда азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудің мынадай өлшемдері мен негізгі бағыттары белгіленген:

- азық-түлік тауарларына нақты қолжетімділік;
- азық-түлік тауарларына экономикалық қолжетімділік;
- тағамдық өнім қауіпсіздігінің кепілдігі.

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудің негізгі бағыттары мынадай:

- ішкі аграрлық азық-түлік нарығын молықтыру үшін, оның ішінде отандық ауыл шаруашылығы өнімі мен оның тереңдете қайта өңделген өнімдерін өндірушілерді қолдау арқылы молықтыру үшін қажетті жағдайлар жасау;

- азық-түліктің ішкі ресурстарына қатысты азық-түлік қауіпсіздігі жай-күйінің мониторингі;

- азық-түлік тауарларына сұраныс пен ұсынысты болжау;

- тамақ өнімінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

- орталық атқарушы органдар мен жергілікті өкілді және атқарушы органдардың агроөнеркәсіптік кешен субъектілерімен өзара іс қимылы.

Заңда азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуді ұйымдастыру былайша белгіленген:

- азық-түлік тауарларының өңірлік тұрақтандыру қорларын қалыптастыру және пайдалану қағидаларына сәйкес азық-түлік тауарларының өңірлік тұрақтандыру қорларын қалыптастыру және пайдалану;

- Қазақстан Республикасының астық туралы заңнамасына сәйкес мемлекеттік астық ресурстарын қалыптастыру;

- азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету деңгейінің мониторингі;

- азық-түлік тауарларының өңірлік тұрақтандыру қорларына генетикалық түрлендірілген тамақ өнімдерінің, құрамында генетикалық түрлендірілген

организмдер бар азық-түлік тауарларының сатып алынуын болғызбау арқылы қамтамасыз етіледі.

Елдің азық-түлік қауіпсіздігінің жүйесіне үнемі оның жалпы тұрақтылығын төмендететін әр түрлі факторлар әсер етеді.

Азық-түлік қауіпсіздігінің қауіп-қатерлері дегеніміз – өмірдің ең басты ресурстары болып табылатын тамақ өнімдерінің төмендеуі, болмауы немесе бұзылуы, сондай-ақ оның сапасының яғни оның энергетикалық қасиеттерінің нашарлауын білдіреді.

Аграрлық нарықтың қазіргі жай-күйін бағалай келе Қазақстанның азық-түлік қауіпсіздігіне ішкі және сыртқы қауіптердің әсер ететінін анықтауға болады [2].

Осыған сәйкес, әлеуетті мүмкіндіктер мен ауыл шаруашылығы өндірісін мемлекеттік қолдаудың артуына қарамастан, елдің азық-түлік тәуелсіздігі күрделі және әлеуметтік қысымдағы сипаттағы мәселе болып тұр.

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесі қазіргі орын алған экономикалық дағдарыс кезінде одан әрі шиеленісе түсуі мүмкін. Сондықтан да алда шешуін күтіп тұрған ең күрделі мәселе – бұл агроөнеркәсіп кешенінің бүгінгі даму деңгейін төмендетпей, одан әрі тұрақты даму үдерісін қамтамасыз ету үшін мемлекет тарапынан қолдауды күшейту.

Соңғы жылдары Қазақстанға құрамында ГМО бар азық-түлік пен азық-түліктік шикізаттар келе бастады. Қолданыстағы заңнамаға сай біздің еліміздегі саудаға құрамында ГМО бар азық-түліктерді реттейтін нормалардың барлығына қарамай, ГМО айналысына бүгінгі күнге дейін ешқандай бақылау жасалмай келеді.

Қазақстанда ел аумағында гендік модификацияға ұшыраған азық-түлікті бақылайтын «Гендік инженерия қызметін мемлекеттік бақылау» жөнінде заң жобасы құрылды және қазіргі таңда бұл заң жобасын қабылдау қарастырылу үстінде. Заң жобасын Білім және ғылым министрлігі құрды. Мемлекеттік реттеу, қауіпке сараптама жасау, ГМО-ның мемлекеттік тізілімін құру, гендік-инженерлік жұмысқа және мемлекеттік бақылауға рұқсат беру арқылы жүргізіледі [3].

Заңнама аясында үйлестіру орталығын құру қарастырылған. Оның құрамына мүдделі мемлекеттік органдар мен ғылыми мекемелер кіреді. Үйлестіру орталығы ГМО-ны тіркегенде тәуекелді сараптамадан өткізіп отырады. Генетикалық модификацияланған нысандардың экспорты, импорты, тасымалдануы, зертханалық сынақтары гендік-инженерлік зерттеулері мемлекеттік бақылауға алынады.

Азық-түлік қорабында ГМО қоспасы жөнінде ақпарат берілмегендіктен қазақстандықтар гендік өзгеріске ұшыраған өнімді шамадан тыс пайдаланады. Бұған елімізде трансгендік организмдерді анықтайтын арнайы лабораторияның жоқтығы сеп болып отыр.

1 кесте Азық-түлік қауіпсіздігінің ішкі және сыртқы қауіп қатерлері

Қауіп-қатерлерді тудырушы факторлар	Мүмкін болатын салдары
<i>Ішкі факторлар</i>	
<p>Ел халқының көпшілік бөлігінің өмір сүру минимумынан төмен деңгейде өмір сүруі; Тағам өнімдеріне сұранысқа халықтың төлем қабілетінің жоғары болмауы; Жеке құрам бойынша (ақуыз, майлар, көмірсулар, дәрумендер) тағам өнімдерінің балансының сақталмауы; Тағам өнімдерінің қауіпсіздігі мен сапасының жеткілікті дәрежеде бақыланбауы; Отандық өндірістің жеткілікті жәрежеде дамымауы, оның техникалық және технологиялық жабдықталуы; Табиғи және өнеркәсіп ресурстарының тиімсіз қолданылуы;</p> <p>Экономиканың аграрлық секторында баға пропорцияларының бұзылуы;</p> <p>Азық-түлік нарығы конъюктурасының мүмкін өзгерістерінің мониторингісі мен оларды болжау жүйесінің жеткіліксіз дамуы; Заңнамалық, құқықтық және нормативтік базаның жетілмеуі;</p>	<p>Адам әлеуетінің дамуын тежейді, елде әлеуметтік қысым тудырады;</p> <p>Азық-түлік нарығының толуына алып келеді және өндірістің дамуын тежейді; Адам әлеуетінің дамуын тежейді.</p> <p>Ұлттың немесе халықтың жекелеген топтарының денсаулығына қауіп тудырады;</p> <p>Сыртқы нарыққа тәуелділікті арттырады, азық-түлік тәуелсіздігін жоғалту қаупі туады; Ұлттық нарықтың импорттық тауарлармен толуына және ішкі нарықтан отандық тауарлардың шығып қалуына алып келеді; Азық-түлік тауарларының бағасының өсу қарқынының жоғарылауы, салаларалық баға теңсіздігінің орын алуы және ауыл шаруашылығында кеңейтілген ұдайы өндіріс қарқынының төмендеуі; Сұраныс пен ұсыныс балансының сәйкессіздігі, шаруалардың шығынға ұшырауы, нарықта бағаның өсуі;</p> <p>Азық-түлік тауарларын өндіру мен тұтыну құрылымының бұзылуын күшейтеді;</p>
<i>Сыртқы факторлар</i>	
<p>Әлемдік нарық конъюктурасының қолайсыз өзгеруі;</p> <p>Импортталатын азық-түлік тауар-ларының сапасының нашарлауы, гендік-модификацияланған өнім көлемінің артуы; Дамыған елдердің экспортты дамыту мақсатында әртүрлі бағдарламалар мен субсидияларды қолдануы және олардың агрессивті экспорттық саясаты;</p> <p>Азық-түлікті сыртқы экономикалық және саяси қысым құралы ретінде пайдалану;</p> <p>Мемлекетаралық қарым-қатынастағы саяси тәуекелдер.</p>	<p>Шикізат пен азық-түліктің елден шамадан тыс сыртқа шығарылуын тудырады және азық-түлік қауіпсіздігіне нұқсан келеді; Экологиялық қысымды күшейтеді және ел халқының денсаулығына қауіп туғызады;</p> <p>Әділетсіз бәсекелестік жағдайын қалыптастырады, отандық тауар өндірушілердің нарықта бәсекелесу мүмкіндігін төмендетеді, импорттық өнімнің өсуін туғызады; Ұлттық нарықтың импорттық тауарлармен толуының жоғары деңгейіне алып келеді және ұлттық тәуелсіздікке нұқсан келтіреді; Отандық өнімдердің экспортына қолдан жасалған кедергілерді қалыптастыру, бұл өз кезегінде республиканың имиджін төмендетеді және азық-түлік балансының сәйкессіздігіне алып келеді.</p>

Дерек көзі: БАҚ деректемелеріне орай құрастырылды

Егер жоғарыда аталған заң жобасы қабылданса, елімізде құрамында ГМО-сы бар балалар тағамы, өндіріске қажетті қоспаларды дайындауға, импорт пен экспортқа түбгейлі тыйым салынады. Қазақстанға тек мемлекеттік тіркеуден өткен ГМО-сы бар азық-түліктер ғана кіргізіледі. Мемлекеттік тіркеуден өту үшін ғылыми дәйегі бар дәлелдемелер келтіріліп, ГМО қауіптілігі жан-жақты сарапқа салынуы тиіс. Дәлелдемелер мен арнайы сараптамалық құжатты импорттаушы немесе өндіруші ұсынуы тиіс.

Сыртқы азық-түлік нарығымен байланысты реттеу мәселесіне келетін болсақ, азық-түлік қауіпсіздігін сақтауда ұлттық азық-түлік нарығын тиімді қоғаудың маңызы жоғары, себебі, қазіргі таңда импорттық жеткізулердің өсуі байқалып отыр.

Сондықтан, отандық АӨК жан-жақты дамуы үшін қолайлы сыртқы жағдайларын құру мен қоладу ел саясатының негізгі мақсаты болуы тиіс. Бұл мәселе әсіресе республиканың алдағы уақытта БСҰ-ға кіруіне байланысты ерекше өзекті болып отыр. Осының салдарынан елдің азық-түлік қауіпсіздігі үшін осы қадамның зияндарын минималдандыру және экспорттық әлеуеттің өсуін ынталандыру, халықаралық еңбек бөлінісінің мүмкіндіктерін ұтымды қолдану қажет.

Алайда қалыптасқан жағдайда импорттық өнімдерден толық бас тартуға боламайды – бұл кейбір тауарлар бойынша нарық тапшылығын тудырады және бағалардың өсуіне алып келеді.

Сондай-ақ, ескере кететін жайт, экономиканың, соның ішінде, ауыл шаруашылық және азық-түлік нарығының жаһандық сипатқа ие болуы объективті дамуға беталыс болып табылады. Сыртқы нарықпен қатынаста отандық ауыл шаруашылығының ерекшеліктері, сондай-ақ азық-түлік нарығының ашықтығының қауіпсіз шегі ескерілуі қажет. Бұл жерде әңгіме сыртқы экономикалық қызметті қысқарту емес, төмендегі факторларды есепке ала отырып оны қайта құрылымдау мәселесі туралы болуы қажет:

- Қазақстанның ауыл шаруашылығының көпшілік саласы алдыңғы қатарлы экспортер елдермен салыстырғанда табиғи жағдайы анағұрлым төмен жерлерге ие;

- Ауыл шаруашылық өндірісінің техникалық қамтамасыз етілуі төмен;

- Нарықтық инфрақұрылым және отандық тауарлардың тұтынушыға дейін сатылу және жеткізілу жүйесі жеткілікті дәрежеде дамымаған [4].

Сондықтан, азық-түліктің негізгі стратегиялық түрлері бойынша оның ұсыныс көлеміне, қоры мен бағаға жиі (ай сайын) маркетингтік талдау жүргізу және азық-түлік тауарларының экспорты мен импорты бойынша шаралар әзірлеу ұсынылады. Қажет болған жағдайда азық-түлік импортын үлестеуді қолдану қажет.

Шеттен әкелінетін тауарлардың орнын басу мен отандық өнімнің бәсекеге қабілеттігін арттыру бағдарламаларын қолдану қажет, әсіресе жеміс-жидек өнімдері мен өсімдік майы өндірісіне қатысты.

Экспортер елдердің субсидияларын қолдану арқылы тауарды импорттау кезінде өтеу баждарын ендіру қажет және түскен қаражатты отандық өндірістің

дамуына жұмсау керек. Бірінші кезекте, аталмыш шара құс еті мен жұмсақ сортты майларды импорттауда қолдауға болады.

Импорттық операцияларды жүргізетін субъектілер өздерінің қызметіне еш жауапкершілікпен қарамайды, сондықтан нарық төмен сортты жалған, кей жағдайларда денсаулыққа зиянды тауарлармен толығып отыр.

Азық-түліктің сапалылығын сақтау үшін отандық тағам өнімдері мен азық-түлік шикізаттарын өндірушілер мен өзге де жеткізушілердің орындауы міндетті болатын мемлекеттік қауіпсіздік стандарттары түрінде қазақстан нарығына сапасыз импорттардың әкелінуіне тосқауылдар қою қажет.

Базарларда бақылау жүргізу үшін санитарлы-экологиялық пункттер мен әрбір кеден пункттерінде импорттық азық-түлікті тескеру үшін экспресс-лабораториялар ұйымдастыру арқылы азық-түліктің сапасы мен қауіпсіздігін бақылау жүйесін құру қажет. Сатушыға тек бақылау зерттеуінен және тауардың әрбір партиясына сәйкес сертификаттар алғаннан кейін ғана импорттық өнімді сатуға құқық беріледі.

Осылайша, импорттың орнын басу және нарық сыйымдылығының отандық өнімдерге толуының өсуіне жағдай туады және отандық тауар өндірушілер дамуға қосымша серпін алады.

Ауыл шаруашылық өнімінің экспортын ынталандыру мақсатында экспорттық субсидияларды қолдану қажет. Экспорттық субсидияларды оған әлемдік бағаның құбылу жиілігі мен деңгейіне және транспорттық қызметтің құнына байланысты кезең-кезеңмен белгілену тиіс. Олар тауарды жөнелткеннен кейін және барлық кедендік нысандарды (экспортта қолданылады, бірінші кезекті бидай және бидай өнімдеріне) орындағаннан кейін төленеді. Бұл өткізу нарығын кеңейтуге мүмкіндік береді және қазақстандық бидайдың бәсекеге қабілеттілігін көтереді.

Ауылды өркендету мәселесінде, ауыл шаруашылығы экономикасының дамуы үшін ауылдағы дамып келе жатқан өндіріс және орныққан меншік қатынастары, жер телімдерін кепілдікке қойып, тиімді несие тәжірибесі бар жеке меншік жағдайына, өз техникалық паркі және жөндеу базасы бар шаруашылықтар жағдайына, өнімді өңдеу, жарнамалау және сата білу жөніндегі осы заманғы маркетинг жағдайына келіп жететінімізді айта аламыз. Жерді пайдалануға қатысты соңғы шешімдер инвестициялар тарту және ауыл шаруашылығын жеделдете дамыту жолындағы тосқауылдарды біртіндеп алып жатыр. Вернадскийдің «Только там землевладение дает полезное направление труда, где человек пользуется оным отдельно и работает на самого себя» деген сөзі шындыққа айналды.

Әдебиеттер тізімі

1. Сейдахметов А. Азық-түлік қауіпсіздігі де бір асқар бел// Егемен Қазақстан 27 мамыр, 2009 жыл.
2. Молдашев А.Б., Никитина Г.А., Луецкий Л.И., Гусева Г.Я. Концептуальные основы продовольственной безопасности Казахстана. –Алматы, 2009ж. 28 б.
3. БАҚЫТҚЫЗЫ Ә. Әлем ГМО-ға қарсы. «Айқын» газеті. 25.08.11. aikyn.kz.

4. Мырзахметова А.М. ВТО и внешняя торговля Казахстана. – Алматы: Қазақ университеті. № 4. 2009.

ОӘК 336.027

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛАРЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Ғ.Е. Керімбек, А.К. Керимбек, Ж.А. Дулатбекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
"Тұран Астана" университеті, Астана қ., Қазақстан
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті

Мемлекетіміздің Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауында Қазақстанның әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына кіру мәселесін қозғады. Онда былай делінген: «Әлемнің дамыған 30 елінің қатарына ұмтылыс кезінде бізге адал бәсекелестік, әділеттілік, заңның үстемдігі және жоғары құқықтық мәдениет ахуалы қажет». Нарықтық қатынастардың құрылымында мемлекеттік қаржы зор рөл атқарады. Мемлекеттің қаржысы мемлекеттің экономикалық, әлеуметтік, саяси функцияларын орындау үшін оны қажетті ақшалай ресурстармен қамтамасыз ететін елдің қаржы жүйесінің маңызды саласы болып табылады және олар экономика мен социумдағы сан алуан өзара байланыстарды қамтитын мемлекеттік сектордың өндірістік және әлеуметтік қатынастардағы іс-қимылмен байланысты. Мемлекет қаржысының іс-әрекеті кезінде өзара тығыз байланысты екі үдеріс пайда болады: мемлекеттік құрылымдардың қарамағына қаржы ресурстарын жұмылдыру және қаражаттарды мемлекеттің әр түрлі қызметтеріне пайдалану. Бұл үдерістің алғашқысы өзінің көрінісін мемлекеттің кірістері ұғымында, екіншісі мемлекеттің шығыстарында табады. Аталған ұғымда жеке дара звенолардың әрқайсысы спецификалық орын алады сонымен қатар республикалық және жергілікті деңгейлерде іс-әрекет етеді.

Қазақстан Республикасының 2011-2014 жылдардағы республикалық бюджеті елдің әлеуметтік-экономикалық болжамына негізделіп, өткен жылдардағы дамудың экономикалық көрсеткіштері ескеріле отырып қалыптастырылды [2].

Мемлекет басшысы Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты жолдауына қойған міндеттерді ескере отырып, бюджет үдерісінің шеңберінде әлеуметтік-экономикалық дамудың үш жылғы кезеңге арналған басымдықтарын іске асыруға бағытталған шығыстардың жаңа бастамалары айқындалған болатын. Әлемдік қаржылық және тауар нарығындағы ағымдағы үрдістерді ескере отырып, экономиканы дамытудың түзетілген сценарийлері негізінде бір